

Володимир Шурапов

**БЛАГОСЛОВЕННИЙ
МЕЛЬПОМЕНИ РІК
або ЗНАК ДОЛІ**

*Якщо ти чого-небудь прагнеш,
увесь Всесвіт буде сприяти тому,
аби бажання твоє здійснилося.*

Пауло Коельо

Завершувався сто двадцятий театральний сезон.

Історія мовчки складала на свої архівні полицки написані і недописані сторінки.

Безперечно, серед написаних назвемо ті, що зафіксували у часі проведену разом з газетою "Народне слово" вікторину "Сцена - мій кумир"; конкурс на кращу пісню, присвячену Маркові Кропивницькому, що проходив під девізом "Я тут живу: це - храм моїх богів"; урочистості, приурочені знаменній даті Театру, заснованого славним земляком Марком Кропивницьким; публікації в "Народному слові", "Кіровоградській правді", "Вечірній газеті", "Культурі і життя" та інших виданнях мас-медіа, теле- й радіопередачі; книжки, що побачили світ напередодні ювілею рідного храму; зрештою, відкриття філіалу театру в Олександрії.

Погодьмося, таким багатим на події театральним життям може пишатися колектив, місто, область, Україна.

А серед недописаних сторінок історії, - найдраматичніша, на превеликий жаль, акція - реконструкція і реставрація Театру корифеїв, долею якого переймалося не одне покоління його спадкоємців.

Щоправда, у цій справі була й пора, коли на обрії засяяв вогник, освітлюючи шлях у кінці тунелю. Тоді вже, попри існуючі труднощі, визначилася цифра вартості всіх робіт. Конкретна, занесена в рядок держбюджету. Натхненно вимальовувалися креслення, і перед очима поставав майбутній театр-красень, гідний імені українського генія, пророка Слова, Правди, Краси і Любові.

Тоді ж на шпальтах газет зарясніли подробиці великих перемін: передбачається збільшення площі нинішнього приміщення на тисячу квадратних метрів, повне відновлення колишнього "царського" інтер'єру зали для глядачів, трьох ярусів, лоджій і балкону, які знову мають бути в оксамиті і позолоті, відтворення первісного вигляду головного фасаду і новий образ Театральної площі, розмаїття квітів, що прикрасять територію колишнього Зимового...

Здавалося, це був Знак Долі.

Крига скресала, і мала здійснитися одна велика істина, яку сповідували мудреці давнини, - коли по-справжньому чогось бажаєш, то обов'язково досягнеш цього, адже твоє щире бажання зародилося в душі Всесвіту.

"... Театр імені Марка Кропивницького має загальнонаціональне історико-культурне значення", - підкреслювалось у розпорядженні Президента України від 19 липня 1996 року "Про завершення будівництва Кіровоградського обласного українського музично-драматичного театру імені М.Л.Кропивницького. Наголошувалось, що цей театр - продовжувач кращих традицій першого українського професійного театру, де плекалися

таланти таких видатних митців, як М.Кропивницький, М.Садовський, П.Саксаганський, І.Карпенко-Карий, Г.Юра, В.Магар".

Коридорами Театру, оточений "армадою" зацікавлених сторін, прискороною ходою пройшов вельмишановний і високоповажний перший заступник Прем'єра, депутат Верховної Ради не одного скликання, частий гість на депутатському окрузі у Приінгуллі. Він вочевидь переконався, що це суцільна правда: Театр потребує уваги Уряду, термінової допомоги.

Експертна комісія Держбуду України засвідчила, що приміщення театру, збудоване в 1867 році, перебуває в аварійному стані. Вже з'явилося й доручення Прем'єр-Міністра міністерствам фінансів, економіки, культури і мистецтв та Держбудові, у якому наголошувалося на необхідності визначитися стосовно джерел фінансування визначеного обсягу ремонтно-реставраційних робіт. Конкретна (хоч і невеличка) сума була вписана в додаток до держбюджету вже наступного року...

Здавалося, мрії про відновлення рідного театру ось-ось мають здійснитися - того ж таки 2002, який 56-та сесія Генеральної Асамблеї ООН одногосно проголосила Роком ООН та захисту світової культурної спадщини.

Неначе вчора (час швидкоплинний, Всесвіт - вічний), а насправді 1982 року, за рішенням ЮНЕСКО відзначалося 100-річчя від дня заснування першого професійного реалістичного Театру, Театру, художня правда якого напрочуд талановито і переконливо освітила "житейське море" у моменти його найбільших, найдраматичніших збурень. Театру, який з першого свого кроку став національною гордістю великого українського народу. А виявляється, йому невдовзі виповниться 125! Поважний ювілей, який обов'язково має відзначатися на державному рівні. "То що ж, знову чекати рішення міжнародної організації? - запитують театральні, які пам'ятають ті часи, коли Україна ще й не думала про свою свободу, про свою незалежність, про свої кроки до європейської спільноти, де кожен народ, як зіницю ока, береже свої національні святині, не оглядаючись ні на "старшого брата", ні на "молодшу сестру".

Важко переоцінити зроблене Марком Кропивницьким для обездоленої України у чорні дні жорстокої царської цензури, час існування повної заборони української мови, чи то пак "українського наріччя", і категоричної заборони на створення українського Театру.

А він любив Україну понад усе своїм гарячим серцем Актора, Режисера, Співака, Драматурга, Композитора, Театрального діяча, Художника і Творця від Бога.

Спливають дні. Осіннє пожовкле листя встеляє землю. Первозданно білий сніг творить особливу настроєвість. Вільний вітер гуляє простором.

У верхніх ешелонах влади відбувається ротація, і, можливо, саме тому нить Аріадни, тоненька ниточка надії на позитивне вирішення вже майже досягнутого "консенсусу", обривається. Тонесенький вогник свічки-надії гасне в мороці сучасного безладу...

А може, це і є Знак. Можливо, за цим криється якась всевітня закономірність? Така воля Всесвіту?

Проте тиха молитва сподівання звучить у серці...

Благословенний Мельпомени рік! Ти дав нам щастя відзначити 120-річчя Театрові, від кореня якого з'явилися могутні пагінці інших українських театрів. І ожила тоді Україна!

Ростуть дуби на Хуторі Надія - свідки трагедій і триумфу корифеїв. Щороку тут збирається театральна спільнота, щоб серцем і душею доторкнутися до Вічності, до Безсмертя Мистецтва.

...Сезон 2002 завершується, а на кону вирували пристрасті, вирувало життя. І подумалося, ну чого ми такі байдужі до своєї культури, до надбання, яке треба оберігати, як зіницю ока, гордитися і пишатися, або постати перед світом найцивілізованішою, найкультурнішою нацією, яка має такий великий і багатий спадок, таку потужну енергетику.

В активі нашої тривоги незмінною залишається болісна перейнятість великого Івана Тобілевича (Карпенка - Карого): "Ні один народ у Європі, - пише він у листі своїм донькам Ярині й Марії, - не переживає того, що ми, українці, в ХХ столітті! Тоді, як всі давно вже знають, хто вони, ми тільки починаємо довідуватись; тоді, як усі давно в яснім признанні своїх прав національних і вселюдських мають задоволення і йдуть до ширих вселюдських бажань, ми тільки просипаємося, і все, що другі вже мають, треба здобувати! Коли француз, німець, поляк і інші відомі світу, ми, мов якесь дике плем'я забуте і затерте, починаєм піднімати із темряви голову і лізти на гору, на слизьку гору, щоб звідтіля і пас побачили. А ті, що раніш вилізли і заняли свої місця в світовій комедії, не пускають нас, бо бояться що ми зіпсуємо мізансцену!.. Тяжка боротьба, але надія, що вилізем, дає нам сили до культурної праці".

Скільки ще йтимемо? - запитую нас, нинішніх.

...А театральний сезон завершував свою неспокійну ходу. Хвилювало очікування чогось нового, несподіваного. Сцена також очікувала свого командора. Перед цим театр залишився без режисера. Трупа осиротіла, звичайний ритм зійшов з курсу. Проте у природі порожнини не можуть залишатись незаповненими. Невдовзі на посаду художнього керівника призначається заслужений діяч мистецтв України Михайло Ілляшенко. Колектив очолила нова людина. Новий погляд. Нові рішення. Трупа придивляється до нового режисера, він - до колективу, до кожного актора зокрема.

Треба готувати виставу. Яку? Для себе вже вирішив. Кого призначити на ролі? Головне тут - не схибити. Тоді справа піде.

Головреж думає, перебирає, радиться. Сумніви, тривоги. А час підштовхує до дій.

Кореспонденти атакують.

- Як складаються стосунки з колективом?

М. Ілляшенко відповідає спокійно, стиснено, врівноважено:

- Стосунки складаються нормальні, ділові. Можу сказати, що колектив працездатний, готовий виконувати масштабні завдання.

- Що будете ставити?

- "Ревізор".

- А чому?

- А тому що, на мій погляд, у репертуарі театру недостатньо класики світового рівня. До того ж, ця п'єса - своєрідний матеріал, який дає мені можливість познайомитись, практично, з усією трупю професійного театру.

- Чи не вважаєте Ви, що театрові сьогодні слід більше уваги звертати на сучасну драматургію?

- Я вважаю, що драматургія має бути, у першу чергу, хороша. Що значить - "сучасна?" Що може бути сучасніше, ніж "Ревізор?"

Коли сьогодні просто немає сучасної української драматургії доброго рівня (зарубіжна є), то ставити що-небудь я не вважаю за потрібне. Звичайно, нормальний баланс у репертуарній політиці необхідний. Пропорція, на мою думку, має зберігатись у співвідношенні: половина на половину. Сьогодні класика у репертуарі переважає тому, що вона просто... переважає.

Дебют "Ревізора" на сцені корифеїв видався вдалим. Кропивничани душею і серцем доторкнулися до величі таланту великого сина України Миколи Гоголя, що неповторно реалізувався у його знаменитій п'єсі, проблематика якої не має часових обмежень.

"У "Ревізорі", - зауважував сам автор, - я вирішив зібрати в одну купу все скверне в Росії, яке я тоді знав, усі несправедливості, які кояться в тих місцях і в тих випадках, де найбільше вимагається від людини справедливості, і за одним разом посміятися над усім".

Цей задум Миколи Гоголя знайшов своє блискуче втілення в його комедії, визначивши її жанр як комедії соціально-політичної. Нагадаймо, в основі сюжету - переполох серед чиновників, які чекають ревізора, і їхнє прагнення сховати свої чималі "грішки". А їх, і це не секрет, у кожного чиновника будь-якого рангу таки вистачає. До того ж, як на гріх, Хлестаков-"ревізор" приїздить раніше очікуваного, справжнього ревізора. Ось тут і розгортається знайома всім феєрія.

Ще трохи з історії виникнення твору. Сюжетну лінію, як відомо, на прохання М.Гоголя виклав Олександр Пушкін. Сьомого жовтня 1835 року Микола Васильович написав своєму вчителю : " Сделайте милость, дайте сюжет; духом будет комедия из пяти актов, и клянусь -будет смешнее чорта". Митець виконав свою обіцянку. Написав п'єсу швидко, за два місяці...

Рецензуючи виставу кропивничан, професор Василь Марко підкреслив, що спектакль варто подивитись усім потенційним глядачам аби і ще раз поспілкуватися з гоголівськими персонажами. Вони безсмертні, як витвори генія, і, на жаль, незнищенні, як зліпки певних життєвих явищ і типів. Через те, па думку критика, зал бурхливо реагував, "впізнаючи" у сценічних ситуаціях і жестах нинішні життєві реалії. І, зрештою, "якщо вистава спонукає не тільки до суто мистецької розмови, а й до суперечок про наше сьогодні, можна говорити про безпомилковість вибору режисера".

Так, це був, безумовно, безпомилковий вибір. Власне прочитання, власне вирішення, і яскравий нетрадиційний фінал. Його, ілляшенківський.

Звістку про справжнього ревізора приносить німа служниця Явдоха. І всі, хто оточував Городничого, - брехуни, шахраї, пліткарі, казнокради, хабарники всіх мастей, - тікають від нього, як пацюки з тонучого корабля, залишаючи його сам-па-сам перед неминучим покаранням. Бо за гріхи свої треба відповідати за всією суворістю Закону.

У своїй рецензії "Е-е-е! - сказали ми за паном режисером", Валентина Левочко наголошує, що на кону театру імені Кропивницького нарешті з'явився повноцінний твір світової класики. "Режисер вдався до незначних купюр і деякого переміщення акцентів, але й гадки не мав перетворювати оркестрову яму на кулуари Верховної Ради чи приймальню високого чиновника. "Я думаю, кожен, хто береться відтворювати на сцені курйозну ситуацію в одному з повітових містечок колишньої Російської імперії, хоч підсвідоме, але сподівається достукатися до совісті сучасних городничих, ляпкіних-тяпкіних, земляник та іже з ними".

Характерно, що актори сміливо пішли за режисером і, починаючи з першої репліки, примушують глядачів зосередитися не просто на тексті, а на характеристах різко окреслених і яскравих.

М.Гоголь, ще в позаминому столітті сказав вголос вагоме "Е-е-е!" Та бачите, що воно на світі діється: як крали, так і крадуть, як брехали, так і брешуть, як дурили, так і дурять, як пиячили, так і пиячать, хабарництво квітне таке, що куди там повітовому містечку, звідки, "хоч три роки скачи, ні до якої держави не доскачеш!".

У виставі брали участь : Городничий Сквозник-Дмухановський - заслужений артист України Володимир Миронович, дружина городничого Ганна Андріївна - Наталя Іванчук, їх дочка Марія Антонівна - Надія Мартовська, попечитель богоугодних закладів Земляника Артемій Пилипович - народний артист України Іван Кравцов, суддя Аммос Федорович Ляпкін-Тяпкін - заслужений артист України Анатолій Литвиненко, міські поміщики Петро Іванович Добчинський та Петро Іванович Бобчинський - заслужений артист України Анатолій Бортник та Микола Ігнат'єв, чиновник з Петербурга Іван Олександрович Хлестаков - Валерій Лупітько, його слуга Осип - заслужений артист України Анатолій Косяченко, наглядач училищ Лука Лукич Хлопов - Олексій Дорошев, приватний пристав Степан Ілліч Ухвертов- Дмитро Політаєв, пошмейстер Іван Кузьмич Шпекін - Володимир Бідаш, поліцейський Свистунов - Ігор Тарнавський, Февронья Петрівна Пошльопкіна, слюсарша - Олена Короленко, дружина унтер-офіцера - Людмила Короленко, слуга трактирний -Володимир Кравченко.

Пригадується, ще не стихли оплески після представлення "Ревізора", а журналісти знову зі своїм до головрежисера:

- Прем'єра відбулася. Над чим працюватимете далі?

- Відразу після прем'єри ми розпочинаємо роботу над п'єсою Марка Кропивницького "Чмир", або "Чумазий", яка досі не ставилась. Я вважаю, що ми просто зобов'язані звернутися до творчості Патрона театру.

І ось уже дні нових репетицій, як колесо історії, покотилися, набираючи швидкості, прислухаючись до космосу, наповнюючись змістом творчості, втратами і знахідками, радістю і тривогою. Та раптом коридорами прошелестіла звістка: театр запрошують до Москви!

Востаннє творчий колектив виїжджав туди 21 рік тому...

У середині лютого 2003 року в мистецьке життя Кіровограда війнуло теплим подихом з Півночі. Комітет по культурі міста Москви і Московський драматичний театр на Перовській, очолюваний земляками з України, запрошували Кіровоградський обласний український музично-драматичний театр імені М. Л. Кропивницького взяти участь у П'ятому Міжнародному фестивалі Камерних театрів і спектаклів малих форм "Слов'янський вінець".

Повідомлення було таким несподіваним, як грім серед ясного неба. І разом з тим сприймалося, як дивовижний Знак Долі. Відмовитись від поїздки через відсутність коштів, означало втратити шанс людям себе показати і людей побачити. Тим паче, що нашому театрові протягом усього періоду його творчого буття жодного разу не випадало щасливої нагоди брати участь у таких серйозних і престижних творчих змаганнях. Привабливою була й мета Фестивалю: об'єднання зусиль слов'янських країн засобами культури і мистецтва, зміцнення творчих і дружніх зв'язків між слов'янськими країнами, збереження і розвиток культури, а також відродження духовності українського народу. Благородним був і кінцевий

результат: пропаганда та популяризація творів класичної української драматургії для слов'янських народів, підвищення класу професійної майстерності, зміцнення творчих відносин.

Звичайно, відмовлятися від таких перспектив не було сенсу.

Отже, позитивне колективне рішення визріло підсвідоме: раз запрошують, значить, ми чогось варті. Значить, нинішні спадкоємці корифеїв зацікавили оргкомітет.

Опустимо історію довготривалого листування, телефонних дзвінків, обміну інформацією за допомогою факсів, уточнення деталей, біганину по кабінетах владних і позавладних структур, на що було витрачено неймовірну кількість часу, енергії, нервів, здоров'я, кілометрів. Я вже не кажу про спонсорсько-меценатську еліту, якій до Театру ще йти і йти нехоженою стежиною...

Адміністрація театру провела величезну роботу, щоб підняти на ноги колектив, поновити виставу (вирішили везти до Москви "Шельменка-денщика" Г.Квітки-Основ'яненка), підготували "колеса" і до коліс... І нарешті полинули до мети.

Загальновідомо, лише безумці штурмують небо.

Тільки лицедії - діти Всесвіту - сміливо кидаються за мрією, не озираючись. Мабуть, тому, що для них світ чудовий і створений для Любові й Щастя людей. І тільки в цьому єднанні - свято Душі.

Єднає свято щирістю й добром.

Родину й рід. Держави і народи.

І за святковим радісним столом

Панує дух Любові і Свободи.

Пригадується неповторне Світлани Барабаш.

День 30 травня кропивничани чекали, як свята. І ось нарешті настав час вирушати в дорогу. Збір назначено на 7.30. ранку. Сміх, жарти, анекдоти заповнили подвір'я. Як найкращі друзі, з'являлися спомини:

- А пам'ятаєш...

- А було ж колись... з духовим оркестром па вокзалі.

- Перші особи...напутнє слово...Баба Женя... Е-ех, діла-а-а...

Сонце вже пестило теплим промінням червоні стіни Театру, який на своєму довгому віку також не раз зустрічав з усього світу дорогих гостей. І чий тільки голоси не звучали тут...

Водій з дореволюційним паяльником "латає" останню дірку на бензопроводі. Перевіряються списки...

О! Гроші забули поміняти.

Та хіба все охопиш, коли треба то туди, то сюди поспішати. Ніколи й у чарчину перед дорогою заглянути. Аякже! Без дива не звариш пива.

Та ось нарешті незмінний театральний ЛАЗ, надійний друг акторів у дорозі, заштопаний, підгвинчений, заклепаний, заварений, під-новлений, обладнаний, облаштований, прикрашений з обох боків фірменими логотипами (щоб бачили і знали всі, що їде Театр Кропивницького), - їх було виготовлено талановитим рекламним агентством "Антураж", поволі вийшов на стартову площадку, неначе красень-кінь із стайні.

Подвір'я радісно і голосно загомонило.

Помічник режисера зі списком у руках перевіряє всіх поіменно, щоб кого, часом, не забути, бо це ж як тоді ставити славного Шельменка... Контингент - упритул, згідно заявки. П'ятнадцять, і не більше. Нікого зайвого. Хто понад - за свій рахунок у столиці...

Десять тридцять. Прибігли захекані "рублі". Підійшли представники управління культури... Попереду струнка, осяйна наша Ірина Михайлівна.

Загальне фото па пам"ять... Клац... І...

По Ко-о-о-нях...х...х!

До від'їзду склад акторів "витанцьовувався" з неймовірними труднощами - заміни, вводи, знову заміни і раптові вводи. Та що ж це таке!? Були на те об"єктивні і суб"єктивні причини. Бо виставу довелося майже повністю "піднімати на ноги".

На борт "корабля", який вирушав від службового входу театру до Москви, піднялося керівництво, актори А.Г. Бортник, Є.І. Миронович, Н.О. Іванчук, М.М. Ігнат'єв, І.В.Тарнавський, В.С. Бідаш, Н.Ю. Мартовська, Ю.О. Жеребцов, С.О. Гринін, начальник монтувального цеху С.В. Шаповалов, звукорежисер Д.О. Шевчук, костюмер Н.Є. Попова. Артисти А.А. Литвиненко, І.І. Дейнекіна та А.М. Ліпінська вирішили їхати потягом.

Всі, хто залишався, привітно проводжають : "Щасливої дороги! Хай сонце освітлює вашу путь..."

Попереду - 1350 кілометрів до Білокам"яної... Це не до Компаніївки, під якою... блищали і свистіли шаблі, .. іржали бойові коні... Навіть не до Устинівки, де народився двічі Герой Радянського Союзу О.Ю.Мазуренко, не до Бежбайраків Новоукраїнського, звідки вирушив у великий театральний світ Марко Кропивницький - "батько українського театру", "український Шекспір", "український Мольєр", Патрон нашого театру...

Стелиться велика й далека дорога. Гомонить, жартує лицедійське плем"я.

Аякже! За останні десятиліття і така шана: на Міжнародний фестиваль! Це вам не "хвунт" ізюму. І чого тільки не закрадалося в душу: Як то зустрінуть? Чи гідно представимо Україну?...

А колеса тим часом намотували кілометри. За вікнами пропливали рідні гаї, лани, річки, ліси, діброви... Пригрівало сонечко, а серце від хвилювання ладне було вискочити із грудей. Вітер щось ніжно і заспокійливо висвистував за вікнами.

Всі збуджені, задоволені, очі блищать. Не змовкає акордеон, салон повниться піснями. Злагоджено звучать голоси Бортника, Ігнат'єва, Шаповалова...

У поета проривається сонет. Зупиніться! Давайте послухаємо!

Сімнадцята година. Плесо річки Оки вбирає синь неба, наслухаючи поетичну версію життя цариці Орхідеї - королеви перевтілення, праматері лицедіїв.

Оплески, поздоровлення. Поет ніяково показує учнівський зошит і свої ієрогліфи, написані прямо на коліні. Там, безумовно, у тій писанині, як говориться, сам дідько ногу зламає, але дух, іскра Божа сяють блискітками енергії серця і натхнення. "Боже, які люди", - захоплено шепоче зворушений поет...

Не збили і не притлумили гарного настрою й митні бар"єри, біля яких, як відомо, "товпиться народ" : хто - туди, хто - звідти. "А що везеш?", "А куди їдеш?", "А чого їдеш?", "А хто тебе запросив?..." - свого носа у кожному шпаринку сує "служака народу", "патріот Родіни". "А раптом!", "А вдруг!", "Ось тут тобі і пожалуйста!", "Е-е, ми завжди "начеку"..." (це їхнє "на чеку" - від аббревіатури "збільшовиченої ери" -сумнозвісної ЧК). А наші... ще вправніші...

Але що там усі ці перепони? Розлучившись із весною в дорозі, до столичної брами Росії під'їжджаємо вже влітку. Травень залишився позаду.

Червень усміхається до нас широченними, гомінкими вулицями Москви. Вона з подивом дивиться на наш ЛАЗ, який, немов із давньої казки, з'явився перед її очима. Він гордовито просувається серед блискучих авторядів технічної цивілізації та автомобільного прогресу, як архаїчний музейний антикваріат двадцятого століття. Один-єдиний. Здається на весь світ... Вловлюємо здивовані і співчутливі погляди.

Нарешті водій гальмує біля Театру на Перовській - кінцевій зупинці нашої подорожі. Це ж саме на сцені цього театру за рішенням Уряду Москви знайшов тимчасову прописку П'ятий Московський Міжнародний театральний фестиваль, на який приїхали актори з дванадцяти країн світу.

Десантом висипаємо з автобуса. Втому як рукою зняло. Господар свята, директор цього театру - Андрій Панченко і художній керівник, заслужений артист Росії та України, лауреат премії мерії Москви Кирило Панченко - зустрічають нас із хлібом-сіллю.

Словами не передати того відчуття тепла і вдячності, яке заповонило наші серця, зіграло душу.

Опісля оперативно обживалася територія. Швидко вмилися, причепурилися і поринули у круговерть фестивалю.

Вже з перших кроків на московській землі ми відчули особливу увагу до нас: Театр Кропивницького відомий усім! Тут пам'ятають усі приїзди трупи Марка Кропивницького, його соратників і сподвижників. Пам'ятають візит нашого театру, присвячений сторіччю від дня його заснування. Спадкоємців різних поколінь сприймають, як одне ціле, адже вони продовжують справу, розпочату Марком Кропивницьким.

Попереднього приїзду до Москви кропивничани були з виставами за п'єсою М.Старицького "Талан" та І.Драча "Дума про вчителя" - про нашого геніального педагога В.О. Сухомлинського.

Над виставами працювали режисер-постановник - заслужений артист України В.Савченко, режисер О.Натяжний, художник Я.Нірод, диригент С.Чумаченко, хормейстер М.Макода, концертмейстер Т.Свириденко.

Столична преса тоді писала, що творчий звіт прямих спадкоємців колективу видатних майстрів сцени - М.Кропивницького, М.Заньковецької, І.Карпенка-Карого, М.Старицького, М.Садовського, П.Саксаганського, М.Садовської-Барілотті та інших, був урочистим і плодотворним. Він продовжив традиції дружби двох братніх народів. Про це говорила на відкритті гастролей, вітаючи кіровоградців, народна артистка Еліна Бистрицька. У слові-відповіді головний режисер театру заслужений артист України В.Савченко зізнався, що колектив театру надзвичайно гордий, щасливий і схвильований виявленою йому честю - в рік 100-річчя українського театру виступати перед московським глядачем на сцені прославленого "Будинку Островського".

Театрознавець В.Юрковський підкреслив, що спектаклі кіровоградців - не тільки данина пам'яті про великих земляків, а й роздуми про сучасний театр, про сучасну педагогіку, про її призначення, їх місце в житті нашого суспільства.

Усі п'ять днів перебування в Москві кропивничани були оточені увагою громадськості, критики. Центральне телебачення, радіо, газети висвітлювали їх гастролі. Відбулися зустрічі з колегами Малого Театру. Суспільна значущість тематики спектаклів, активна громадянська позиція їх творів зумовили серйозне і шанобливе ставлення до театру і головного судді - московського глядача.

Оксана Танюк наголошувала: "Знаменно, що "Талан" уперше було показано трупю Миколи Садовського саме у Москві майже дев'яносто років тому у бенефіс Марії Заньковецької. Потім п'єса надовго зникла з репертуару. Нове її народження на кіровоградській сцені - ще одна ланка, котра поєднує день учорашній і день нинішній... У "Думі про вчителя", крім дорослих, беруть участь діти - вихованці драматичної та хорової студії Кіровоградського будинку піонерів. Вони добре співають, осмислено декламують складні поезії Івана Драча, надаючи постановці не лише щирості й дзвінкості звучання, а й особливої гостроти. Вистава запрошує до творчого сприйняття життя, до виховання добротою та вимогливістю, вчить дивитися на світ щедро й поетично. Повною мірою цей спектакль не тільки про наших сьогоднішніх дітей та їх вихователів, а й про наш вчорашній день. Театр торує дорогу з минулого у завтра і дві вистави кіровоградського театру, показані в Москві, - яскраве тому підтвердження".

А в один з вечорів на виставу "Талан" завітав Іван Семенович Козловський.

- Це були незабутні дні, - згадує про ту поїздку народний артист України Іван Кравцов. - Грала ми на сцені філії Малого Театру. Коли спектакль закінчився, на сцену піднявся Іван Семенович Козловський. Вся трупа, на знак високої поваги, опустилася перед співаком на коліна. То був найзворушливіший акорд зустрічі. В залі запанувала тиша. Було чути схвильований голос великого артиста. Іван Семенович дякував за прекрасну річ. Відзначив, що ми добре зробили, завітавши до Москви па свій столітній ювілей з найкращою п'єсою Михайла Старицького. Чудова гра, прекрасні романси, пісні, хвилюючі хори - все це нагадувало співакові милу його серцю Україну. Ще юнаком він наймався па роботу у театр Садовського, Саксаганського. У нас у театрі понад двадцять років працював заслужений артист, чудовий режисер, Михайло Донець, який у ті ж роки разом з Козловським був зарахований до труни корифеїв. То були пам'ятні дні. Було що згадати. Було про що погомоніти.

Головний диригент театру Сергій Чумаченко з гордістю розповідав, як вони підготували кілька нових романсів, циганських пісень. До однієї з них він сам відтворив музику, почуту ще в дитинстві в циганському таборі, який тоді зупинявся поблизу Кущівки, за околицею міста. Молода циганка Груня вчила Сергія гри на гітарі, співала своїх пісень. Одну з мелодій він запам'ятав на все життя. І ось, відгукнувшись на прохання режисера В.Савченка знайти не дуже "заїжджену" цигайську пісню чи романс, Сергій її згадав і зробив для вистави. Цей номер користувався великим успіхом. На "біс" його повторювали двічі. Тріумф був незвичайний.

І ось наш театр знову в Москві. Мабуть, все-таки, це була знакова подія. Нещодавно відзначили 120-річчя від дня його заснування. Видано книгу "Театру Марка Кропивницького - 120"; цикл радіопередач, присвячений цій події, став основою сторінок книги "Про що мовчить сцена...", яка охоплює значний історичний період: від початку дев'ятнадцятого століття до нинішніх днів, розповідаючи про золоту когорту сподвижників "батька українського театру". Цієї ж пори побачила світ і книга реквієм-спогад про заслуженого артиста України і режисера театру Валерія Дейнекіна "Синьйор Монтеккі". Автор усіх видань Володимир Шурапов. Ці книжки ми привезли в дарунок організаторам та гостям Фестивалю.

Перше випробування па московських теренах - привітання на відкритті. Журі одноставно визнало найкращим привітання кропивничан. Були

традиційні хліб-сіль з України, знамениті чорнобривці, які посіяла мати, і вірші Бориса Ванцака, які відповідали духові цього високого зібрання:

Хочу з тобою по-руськи говорити.

І чуть від тебе українську мову.

Нам вместе жить, в один віночок вить

Березовый язык і мову калинову.

Цікавими та хвилюючими були й зустрічі в Будинку національностей, де відбулася презентація театру імені Марка Кропивницького, в Центрі культури України на Старому Арбаті. У ці дні ми познайомилися з генеральним директором Будинку національностей В.Т.Полуніним та його заступником, уродженцем Кіровограда, Б.А.Мордовіним. Він мріє приїхати на могилу матері до нашого міста. А ще було знайомство з депутатом Держдуми В.В.Ігруновим, Надзвичайним і Повноважним послом з особливих доручень МЗС РФ В.Є.Єгошкіним, який бував у місті над Інгулом. Було чимало офіційних і високих осіб столиці.

Незабутніми залишилися зустрічі з консулом В.З.Рожком, доктором мистецтвознавства, професором, заслуженим діячем мистецтв України, а також з директором Українського культурного центру В.Є.Мельниченком, доктором історичних наук, Надзвичайним і Повноважним послом України М.П. Білоблоцьким.

...Подвір'ям українського посольства ми йшли доріжкою, вимощеною жовтими і голубими плитками. В оранжереї нас зачарували жовті і величні тюльпани, що були висаджені по один бік алеї, а з іншого - голубі незабудки. Це було, як у казці...

На зустрічі господар подякував за те, що приїхали до Москви на рідному, вітчизняному ЛАЗі (виявляється, у політичних розкладках і це має значення), розумно і грамотно підібрали виставу. Попросив, щоб ми стали ініціаторами створення в Москві земляцтва, як це зробили Донецьк і Львів, Захоплено висловився про чудову і незрівнянну роботу акторів, їхню високопрофесійну гру. "Це був свіжий вітерець з України", - щиро зізнався наш посол.

У рамках Фестивалю кропивничани виступили з концертом, в якому прозвучали "Пісня про рушник", "Очі волошкові", "Ой, під вишнею, під черешнею", демонструвалися уривки з вистав "Василь Тьоркін", "Ревізор", "Мартин Боруля", "Шельменко - денщик", "Суєта" та інші номери.

Степовики завоювали серця москвичів, полонили їх прекрасною, милозвучною мовою, піснями рідного краю. Про це говорили високі посадові особи посольства, а також мистецьких закладів столиці.

А головне, що всі зустрічі були перейняті прекрасним почуттям єдності двох мудрих народів, двох самобутніх великих культур, духом дружби і взаєморозуміння.

Потрапив, як кажуть, "у жилу" і спектакль, у якому Шельменко розмовляє "мовою калиноюю", а всі інші - російською, на "березовом языкє", як сказав поет.

Поза конкурсом успішно виступила Наталя Іванчук у моноспектаклі "Любовна відповідь жінки чоловікові, який сидить у кріслі", її робота отримала високу оцінку фахівців.

Атмосфера Фестивалю була дружня, творча і принципова. Увага до учасників була велика, жодних послаблень нікому не робили. Все вирішувала сцена і майстерність акторів.

Глядач завжди збирався вишуканий, вибагливий. Були присутніми чимало столичних керівників театрів, журналістів, критиків, літераторів, театральних діячів, мистецтвознавців і режисерів.

Поважне журі очолювала начальник Театрів Міністерства Культури РФ В.Б.Федорова. До його складу входили: народний артист РФ М.Л.Дунак, народний артист РФ, Секретар СТД РФ Н.А.Горохов, театральні критики А.Б.Іняхін, Г.Дьомін, літературний критик Л.А. Аненський і письменник В.А.Чуканов.

Після кожної вистави - серйозне обговорення, відверта розмова, обмін думками, оцінка роботи.

Кропивничани звітували четвертого червня. Хвилювалися. Серед глядачів - Надзвичайний і Повноважний посол України в Росії Микола Білоблосцький, відомі російські посадовці.

Після вистави акторів вітали гарячими оплесками, усіх засипали квітами. Найбільші і найчарівніші букети, майже неземної краси, за висловом поетеси Галини Керуцкене, дісталися актрисам Ірині Дейнекіній та Надії Мартовській.

Знаковість фестивалю прослідковується і в тому, що, на відміну від попередніх, коли подібні заходи мали змогу відвідувати тільки театральні діячі, нинішній став відкритим для всіх шанувальників театру. Вони мали унікальну можливість побачити кращі вистави і взяти участь у їх обговоренні, в дискусіях з акторами, та обирати претендентів у номінації "Приз глядацьких симпатій".

Яскравою подією тих днів став приїзд засновника культового Петербурзького театру "Приют комедіанта" Юрія Томошевського з виставою "Блистательный Санкт-Петербург".

Крім нашого театру, у фестивалі брали участь: Брянський театр драми ім. А.К.Толстого, театр з Естонії "Ільмарине", Львівський Державний Академічний український драматичний театр ім. М.Заньковецької, театр "Публікуй" із Словаччини, народний театр М.Битоля з Македонії, театр Любомира Кабакчієва з Болгарії, "Усти-над-Лабем" з Чехії. Театр університету А.Е.Пуркіне, Мінський національний Академічний театр ім. Я.Купала, Московський драматичний театр на Перовській показав виставу за п'єсою Г.Квітки-Основ'яненка "Сватання на Гоичарівці".

На закритті відбувся Гала-концерт лауреатів та учасників фестивалю.

На згадку про наш хліборобський і культурний край кропивничани подарували учасникам фестивалю, членам оргкомітету та безпосереднім керівникам цього святкового заходу книги про наш край, про театр, символіку Приінгулля та інші сувеніри Кіровоградщини від імені облдержадміністрації та обласної ради.

Насамкінець, вже у переддень повернення на батьківщину, для нас було організовано чудову екскурсію по пушкінських місцях, яка завершилася біля пам'ятника Великому російському Поету на площі, що носить його ім'я, де, того дня, у день народження Олександра Сергійовича, 6 червня, як завжди зібралось шанувальників його таланту видимо-невидимо. Наша делегація поклала до підніжжя пам'ятника квіти. Телесюжет, що зафіксував події того дня, того ж вечора транслювався на супутниковому каналі "Культура". Отож його як і перший, з привітанням кропивничан, показали всьому світові.

Додому поверталися з почуттям виконаного обов'язку -лауреатами Міжнародного театрального фестивалю. Везли із собою і мистецькі трофеї: "Приз за збереження класичних традицій" та "Приз глядацьких симпатій",

яким завжди чи не найбільше пишається кожний колектив, тим паче, що він на цьому фестивалі був уведений вперше. Призом і нагородою, очевидно, слід вважати і розкішний килим, яким театр було відзначено від імені оргкомітету фестивалю.

Це був справді Знак Долі.

Прощаючись, від імені усіх кропивничан запросили приїхати в гості, на батьківщину Марка Кропивницького, на театральне Всеукраїнське свято "Вересневі самоцвіти" керівників Театру на Перовській та керівників оргкомітету фестивалю.

Дорога додому, як завжди, видається коротшою, хоча тоді у пас попереду стелилося цілих 1350 кілометрів. Автобус весело біг знайомими шляхами, посміхаючись містам, селам, байракам, дібровам, сонцю і небу, озимим, які оксамитовим килимом пливли обабіч асфальтової стрічки, що стрімко зникала під колесами старенького, проте надійного ЛАЗа, раритета транспортного цеху нашого Театру.

Безумовно, цей благословенний Мельпомени рік був позначений подіями, які стали знаковими у житті колективу кропивничан.

Участь у престижному Міжнародному фестивалі надихала на нові пошуки.

Ми поверталися додому, а на обрії уже майорів наш найулюбленіший фестиваль - Всеукраїнські "Вересневі самоцвіти". І в кого тільки гаряче не заб'ється серце при одній лише згадці про найкраще дійство на рідній землі! Це театральне свято завжди пов'язане з великими іменами корифеїв, які увесь жар свого серця поклали на віттар любої Вітчизни. В першу чергу - з Марком Кропивницьким - засновником першого професійного національного Театру, незрівняною Марією Заньковецькою, яка дебютувала на кону в Єлисаветграді, золотою плеядою Тобілевичів, котрих Олесь Гончар мудро й образно назвав "женьшеневим кущем". Вдумайтесь у смисл цього вислову, і ви збагнете, наскільки глибока його суть, яка енергетика криється в ньому, скільки випромінює сонячного світла і тепла, життєвості і життєутвердження їх таланту і праці на театральній ниві.

У підготовці і проведенні свята щорічно значну підтримку і допомогу надають обласна державна адміністрація, обласна рада та управління культури, за що їм кропивничани завжди вдячні.

Традиційно "Вересневі самоцвіти" розпочинаються па Хуторі Надія. Наступного дня свято продовжується па батьківщині Івана Тобілевича і потім золотою осінньою повинню розливається по рідному краю.

Ось уже тридцять три роки Театр Марка Кропивницького - незмінний його учасник і завжди дорогий гість.

Цього року визріла думка започаткувати традицію: "Вересневі самоцвіти" (на кону театру) відкривати прем'єрною виставою минулого і закривати прем'єрою нового театрального сезону.

Того ж дня увечері, 20 вересня 2003 року, на сцені корифеїв ішов "Ревізор" М.В.Гоголя, а 27 вересня, в день закриття, світло рампи побачила вистава за п'єсою Марка Кропивницького "Чмир", яка до цього ніде на ставилася.

На "Вересневі самоцвіти" ми чекали приїзду театральних колективів з інших міст України. Але у зв'язку з відсутністю фінансової підтримки з боку Міністерства культури і мистецтв України довелося свято проводити місцевими силами. Тож фінансове навантаження лягло на обласну раду, адміністрацію та управління культури, а творче - на кропивничан.

День випав благословенний, сонячний, по-осінньому теплий і привітний. І так уже не вперше. Очевидно, сам Господь дарує цьому дивовижному святові свою благодать і своє благословіння.

...Скільки спостерігаю, стільки й бачу, що людей манить па хутір "Надія" осіння казка кольорів і м'якого затишку, тиха молитва душі, яка очищується тут і освітлюється. А серед віковичних дубів витає дух тієї правди, який залишили І. Карпенко-Карий із своїми братами і сестрою, разом з М.Кропивницьким і М.Заньковецькою - у п'єсах, у першорядку - українському професійному театрові.

- Саме Дух правди і любові до людини та рідної землі, - підкреслює письменник В.Погрібний, засновник музею в Арсенівці. - Ті цінності, які вподобані Богом і які - той високий і благородний Дух кличе нас не забувати. І, слава Богові, ми їх не забуваємо.

... Вже зранку над хутором зринає пісня, голосна, розлога і щира. Щоразу сюди приїжджають аматорські самодіяльні і народні колективи - переможці конкурсів. Тут же, на преславній Карпенковій землі, їм вручають заслужені нагороди. Обласний ляльковий театр дарує дітям свою казку.

О дванадцятій лунають позивні "Вересневих самоцвітів". Офіційні урочистості відбуваються біля пам'ятника І.Карпенкові-Карому.

Тридцять треті Всеукраїнські "Вересневі самоцвіти" яскравою і змістовною промовою відкриває голова оргкомітету з підготовки та проведення цього свята, заступник голови облдержадміністрації Анатолій Перевозник. Урочисті і зворушливі слова говорить і заслужений працівник культури України, директор державного театру "Дружба" Євген Колганов. Народний артист Росії Микола Дупак, колишній директор знаменитого театру на Таганці, зачаровує присутніх читанням українською мовою творів Тараса Шевченка. Секретар Спілки письменників РФ Владислав Чуканов передає подарунок для обласної бібліотеки для юнацтва імені О.Бойченка - двадцять один том творів Олександра Пушкіна.

Коли вичерпався список виступаючих, увагу присутніх заповнив красивий бас-баритон, який могутньою і густою хвилею котився над хутором.

Та не жур мене, моя мати,
Бо я й сам журюся.
Ой, як вийду на вулицю,
Од вітру хилюся.
Ой засідлаю та й кониченька,
Коня вороного.
Нехай несе в чисте поле
Мене молодого...

Так починалася моновистава "Де ти бродиш, моя доле", написана в театрі для "Вересневих самоцвітів".

Співаючи на повні груди, від батькової хати поволі йшов сам господар "Надії" Іван Тобілевич (артист Валерій Мороз). До речі, це був дебют В.Мороза на землі корифеїв. Він саме нещодавно влився до колективу кропивничан разом з дружиною Людмилою, заслуженою артисткою України. Приїхали вони з Волинського театру.

Тобілевич-Мороз щиро привітав гостей на своєму подвір'ї, побажав усім доброго здоров'я і всіляких гараздів. Згадав батьків:

- Батько мріяв дати нам освіту. Готуючи мене до школи, вий казав: "Тільки учені люди живуть вільно. Нехай папам собаки служать, а не добрі люди. Тільки темнота наша та злидні примушують пас отак гнуть спину

весь свій вік! Учись, сипку, учись! Ми люди бідні, ніхто нас не порятує, коли ми самі себе не порятуємо!"

Мати навчила народних пісень.

Тобілевич-Мороз запросив численних гостей, які приїхали з Кіровограда, Києва, Москви, навколишніх районів, до Зеленого театру.

Стежками свого хутора йшов він господарським кроком, розповідаючи про те, як народжувався цей хутір, де все зроблено його, Івана Карповича, руками, про свій родовід, про життєву суєту, в якій ми не повинні загубити зерна добра і світла, світла людських знань, добрих помислів, прагнення служити своєму народові.

Голос урочисто бринів в осінній тиші. Схиливши кроїш, до нього прислухалися явір "Отаман", посаджений батьком письменника, дубивартові, Марії, Миколи, Панаса, "Риндиччин", а також "Лицар", "Кобзар", "Боян", "Щепкін", "Приятель", "Максим", "Еней", ті, що посаджені на честь О.Тарковського, Т. Шевченка, М. Лисенка, М. Щепкіна, О. Михалевича, М.Рильського, С. Крушельницької, І. Котляревського.

На хуторі запроваджено добрий звичай: кожен з гостей садив одне чи кілька дерев. Дуби ростуть поволі. Це - дар майбутнім літам, привіт іще незнаним поколінням...

Вже зі сцени Тобілевич-Мороз закінчує читати вірш М.Рильського.

Ростуть дуби, купають в небі віти,

А навкруги, немов веселі діти,

Дубки та липки зводяться рясні...

Співає молодь молоді пісні -

І, сповнені зичливості й любові,

- Дуби над нею шелестять Маркові.

Дія розгортається, її супроводжує театральний оркестр під орудою Людмили Трофімової.

Присутніх захоплюють чарівні пісні, романси, уривки з вистав безсмертних творів корифеїв української драматургії. Тобілевич-Мороз

то сам веде дійство, то "вплітається" в театральне буття спектаклю, а насамкінець заспіває знамениту Маркову "Де ти бродиш, моя доле..."

"Легко і затишно па цій землі, у цьому райському куточку. Як тут працювалось і в полі, і за столом. Як тут творилось! Бо ж надихала на творчість земля моя рідна, мій любий край..."

Змовкають музики, голоси. Відїжджають численні автобуси, легковушки всіх марок, мотоцикли. Сонце падає за обрій саме за батьковим явором. Він, як той богатир, стоїть па розі хутора. Навкруги запановує казкова тиша... "Надіє", мила, прощай до наступного року... Хай святиться твоє ім'я.

Увечері в театрі - "Ревізор". Наступного дня - творча зустріч із дорогими гостями, членами журі У Міжнародного фестивалю "Слов"янський вінець" - народним артистом Росії Миколою Дупаком та секретарем Спілки письменників РФ Владиславом Чукановим.

Слухати Миколу Лук"яновича Дупака - одне задоволення. Скромний, ввічливий, артистичний, у свої вісімдесят два роки має чудову пам"ять, прекрасну мову, рухливий, пластичний... Понад двадцять років працював у театрі Станіславського, двадцять сім -директором Таганки, де працювали наш поетичний кумир Володимир Висоцький, Олег Єфремов, Юрій Любимов, Валерій Золотухін, Алла Демидова, Євген Леонов, інші відомі талановиті актори та яскраві особистості. При ньому була зроблена реконструкція приміщення театру, ста п"ятнадцяти акторам було

поліпшено житлові умови. Двічі Дупака звільняли і знов поновлювали на посаді директора. За бездоганну каторжну роботу мав двадцять сім доган... Так донедавна шанувалась праця і подвижницьке служіння мистецтву.

22 червня 1941 року Микола Дупак на Київській кіностудії О.Довженка почав зніматися у "Тарасові Бульбі", в ролі Андрія. Та, на превеликий жаль, війна порушила творчі плани. Пішов добровольцем па фронт, служив у кавалерії. Після війни зіграв чимало ролей, знявся у багатьох фільмах.

Родом М.Дупак з України, народився в Донецькій області. Воював па Україні. Президент нашої держави Леонід Кучма нагородив його орденом "За мужність", враховуючи не лише його військові доблесті, а й сміливість у розв'язанні багатьох творчих проблем. Він стояв у залі перед нами (на сцену не захотів підніматися), спираючись руками на бильце стільця. Усміхнений, близький, відкритий, душевний. Не приховував захоплення тим, що кіровоградці бережуть пам'ять про корифеїв українського першого професійного театру, схвально відгукнувся про гру кропивничан, режисерські знахідки художнього керівника закладу.

Я слухав його, а думками був у далекому сімдесят другому році, коли на Центральному Телебаченні проходив курс підвищення кваліфікації телевізійних редакторів. Це були для мене щасливі дні. Свято душі. Тоді зустрів дорогих друзів воєнних та повоєнних років, які з Кіровограда переїхали до Москви... Саме тоді, під час занять, мав можливість ходити у театр па Таганці, дивитися там спектаклі. "А чи немає у вас зайвого квиточка?" - запитували мене ще в метро... А скільки бажаючих чекали вже на вулиці. І крізь цей натовп доводилося буквально продиратися, щоб потрапити до театру. Щодня аншлаги... Така сила театрального мистецтва.

На пам'ять про зустріч Корифею Театру на Таганці я подарував свої книжки про театр Марка Кропивницького.

Йдучи містом, розповідали Миколі Лук'яновичу про 250-літню історію Єлисаветграда, цікаву і наповнену значними подіями і творчими зустрічами з яскравими особистостями. Він уважно слухав, запитував про те, що його особливо цікавило...

У рамках "Вересневих самоцвітів" трапилася ще одна приємна і несподівана подія. Керівник відомого столичного театру "Дружба", заслужений працівник культури України, завжди дорогий для кропивничан гість, Євген Колганов, повідомив, що в Полтаві у жовтій відбудеться перший Всеукраїнський державний фестиваль "В гостях у Гоголя". "Ви могли б узяти в ньому участь", - зазначив Є. Колганов. А коли подивився нашу виставу "Ревізор", був у захваті. "Це прекрасна робота. Варта високої оцінки. Заслуговує на те, щоб нею завершити майбутній фестиваль".

Невдовзі ми отримали офіційне запрошення. Це був добрий знак долі. Знак визнання мистецької майстерності спадкоємців свого достойного Патрона.

З радістю повезли кропивничани до Полтави свій лідерний спектакль, в якому задіяна вся труна, їхали і хвилювалися. Чи ж поталанить виступити на батьківщині І.Котляревського, М.Гоголя, на кону саме того театру, де творив великий М.Щепкін. На тій же сцені не один раз чарував полтавчан неповторною грою Марко Кропивницький зі своєю трупою.

Разом із кропивничанами у цю прекрасну подорож поїхала і заступник начальника управління культури облдержадміністрації Ірина Згривець. Тривоги не покидали всю дорогу. Вони посилювались, коли трупа приїхала першою, а машина з декораціями, яка виїхала вдосвіта, десь загубилася. А

час накочувався, наближався неблаганно. Ми вже домовилися з місцевим завпостом щось підшукати зі своїх резервів для облаштування сцени.

Відлягло від душі, коли узріли довгоочікуваний транспорт. Миттю розвантажили, швиденько все поставили на свої місця і нарешті вчасно пішла завіса.

Зал буквально захлинувся оплесками. Він побачив серед кропивничан свого улюбленця і дорогого актора, заслуженого артиста України Володимира Мироновича, який майже сімнадцять років па полтавській сцені грав Енея та інші ролі. А сьогодні ввій у "Ревізорі" у заглавній - Городничий.

Теплий прийом додав акторам енергії, впевненості у своїх силах.

Ще б пак! Особисто Микола Гоголь (артист В.Івакін) щиросердно вітав і розсипав свої, гоголівські, компліменти на адресу спадкоємців М.Л.Кропивницького.

Вистава йшла на одному подихові. Ансамбль однодумів творив справжню мистецьку красу.

Безперечно, першу скрипку вів Городничий - В.Миронович. Самовпевнений, бундючний, всевладний, перший хабарник закуткового містечка. Динамічно рухали темпоритм вистави Добчинський і Бобчинський - заслужений артист України - А.Бортник та М.Ігнат'єв. На лірично-конфузно-суперечливій ноті змальовували дружину городничого і його дочку Н.Іванчук та Н.Мартовська відповідно. Епізод-блискавку, пройду-поліцейського, буквально вистрілив І.Тарнавський, Серед виліплених, гротескно-яскравих або лише окреслених - пошмейстер Шпекін, суддя Ляпкін-Тяпкін, наглядач училищ, приватний пристав Уховертов В.Кравченко, заслужений артист України А.Литвиненко, О.Дорошев, В.Мороз. Концептуально і в деталях завершено вирізняється образ попечителя богоугодних закладів Земляника - народний артист України І. Кравцов. Контрасні і випуклі на загальному фоні Хлестаков і його слуга Осип - С. Гринін та заслужений артист України А. Косяченко. З відтінком екстравагантності вимальовуються Пошльопкіна і дружина унтер-офіцера - Л. Короленко та О. Короленко. Непорушний поліцейський - П. Українцев. Затуркані і принизливі купці - Ю. Жеребцов та І. Кодема. Байдужий до Петербурзького гостя трактирний слуга - О.Малахат'юк. Чарівний маленький посланець - Я. Іванчук. А фінальне рішення - загадка до останнього, вдала знахідка режисера - глухоніма служниця Явдоха - Є.Мельниченко, взагалі вразила глядачів.

Зал вибухнув: "Браво! Браво! Молодці!!" Оплески не змовкали тривалий час. То накочуючись, як морська хвиля, то відкочуючись, щоб з новою силою вихлюпнутись назустріч акторам, які виходили на поклін.

Народна артистка Полтавського театру Жанна Северин сказала: "Вистава мені дуже сподобалася. Я навіть не чекала такого магнетизму. Вона поставлена по-новому, має цікаве сучасне прочитання. А такого фіналу я в жодному театрі не бачила. Це просто чудо! Захоплююче! Вражаюче! Спасибі вам!"

А молодь, як завжди, була екстравагантною і незалежною в судженнях.

Учень художнього ліцею Олексій Кашперський був емоційним і стислим "Супер! Шик!" "Тріумфально!" Коментарі, як кажуть зайві.

Як зазначили фахівці, зв'язка режисер-актор чітко виразила внутрішню одухотвореність теми, зуміли через звичне, характерне (часом красномовно

сучасне) пробитися до великої художньої правди, ні на жодну хвилину не випускаючи з рук нитку влучного, саркастичного гоголівського сміху.

І це відповідало дійсності.

Цей фестиваль став значною подією в культурно-мистецькому житті міста та й України в цілому. Провідну роль у цьому зіграв, як було визначено на прес-конференції, Євген Колганов, заслужений працівник культури України, член правління Національної спілки театральних діячів України, менеджер зі зв'язків з мистецькими регіонами України (додамо, що понад п'ятнадцять років він працював директором Полтавського театру ім. М.В.Гоголя), директора театру "Дружба".

Як зазначалось на шпальтах газет, фестиваль мав широкий резонанс. Замість десяти запланованих протягом декади було зіграно чотирнадцять вистав. І всі - на висоті.

Заслужений артист України В.Кашперський сказав, що полтавські актори дуже вдячні організаторам фестивалю, бо мали змогу побачити справжнє мистецтво. Так би мовити, заглянути за межі області, - що там па теренах України? Те, що ми побачили, дивує і радує: театр живе і житиме. Гадаю, що крім задоволення, паші актори збагатилися й професійно.

Директор обласної філармонії Герман Юрченко, який був душею цього свята, наголосив, що Фестиваль, без перебільшення, став святом для полтавського глядача.

Автор "Урядового кур'єра" Лесь Косиченко у своїй статті "У Полтаві побував "Ревізор", підкреслив, що актори кіровоградського театру внесли потік незмірної енергії, здавалося б, у традиційну, "бачену-перебачену" комедію, до речі, в українському варіанті, майстерно перекладену з російської таким визнаним майстром слова і сміхотворцем, як Остап Вишня. Окрім очевидної майстерності і традиційного натхненного виконання, кіровоградці показали дещо значиміше. У прагненні достукатися до нашої винуватої совісті вони вдалися до гротескних прийомів такої сили, що встояти перед ними не змогли навіть найбільш збайдужілі. Овації, якими полтавські глядачі довго не відпускали зі сцени свого театру талановитих виконавців, звісно, були найкращою нагородою сьогоднішнім творцям гегелівського "Ревізора".

- Театральна творчість вимагає публіки і... територій, - говорив після спектаклю художній керівник кіровоградського театру Михайло Ілляшенко. - Полтавський театральний фестиваль "В гостях у Гоголя" надав нам не лише можливість показати свою найновішу роботу, а й заодно побачити спектаклі колег з інших обласних театрів. Значущість, цінність таких зустрічей незмірима.

Завершився фестиваль красивим акордом: кіровоградці поклали до пам'ятника М.В.Гоголю по білій гвоздиці.

Додому поїхали сповнені гідності й гордості. Нарешті й нас побачили і почули. Благословенний Мельпомени рік видався врожайним на фестивалі. А це зобов'язує і вимагає високо тримати рівень професійності і реалістичності. Так учив Марко Кропивницький.

Повернулися не з порожніми руками. "Полтава від нас була шокована!", - захоплююче говорила завідувача труною, актриса Є.Мельниченко. Театр імені Марка Кропивницького був відзначений Почесним дипломом Першого Всеукраїнського державного театального фестивалю комедії "В гостях у Гоголя" за участь у фестивалі та високий мистецький рівень вистави М.Гоголя "Ревізор".

Отже, виступи кропивничан пройшли блискуче. Кожна вистава, як відзначала преса, зривала шквал тривалих глядацьких оплесків. Це, здається, і є підтвердженням того, що зачин став удалим.

А відтак, за словами Є.Колганова, Міністерство культури і мистецтв України в особі міністра Юрія Богуцького вже позитивно розглянуло питання про падання фестивалю статусу державного і щорічного. Надалі, передбачає художній керівник фестивалю, театральне свято охопить не лише комедійний жанр, а на сцену зйдуть не тільки українські артисти. Є задум залучити до фестивалю російські і білоруські театри, вхід глядачів зробити безкоштовним, збирати публіку і театралів не лише у Полтаві, а й у Миргороді, Кременчуці та інших містах.

Прекрасна ідея!

Міністерству культури і мистецтв України треба звернути увагу і на театр імені М.Л.Кропивницького. Вже історично склалося, визріла необхідність державного оприлюднення Всеукраїнського фестивалю широкого масштабу : на базі Театру Корифеїв, де народився перший професійний національний класичний театр, у Міжнародний день театру (або у день його народження 27 жовтня) необхідно демонструвати кращі вистави сезону провідних театрів України, відзначати переможців у різних номінаціях сценічної діяльності, створивши для цього високоповажне журі.

Священна сила пам'яті про "батька українського театру" зобов'язує.

Це - Знак Долі.

... Ми їхали додому. За плечима росли крила. Можемо! Є порох у порохівниці! А, значить, треба працювати. Налаштовуватись на круті сходи. Легких доріг у мистецтві немає.

29 жовтня розпочав свою ходу сто двадцять перший театральний сезон. Його відкрили маловідомою п'єсою Марка Кропивницького "Чмир".

Це був справді благословенний рік Мельпомени. Зміна керівництва. Призначення нового. На кін зійшли у повній красі Марко Кропивницький, Микола Гоголь. Підтримав цей золотий дует класиків сучасний талановитий український драматург Анатолій Крим. Його комедія "Бажання екстриму", яка прийшла до глядачів вже за тиждень після відкриття сезону, полонила зал. Зал, який на своєму віку бачив-перебачив широкожанрову палітру п'єс. Він затамував подих так, що було чути як осідає і причаюється у закутках душі тиша. Бодай не порушити дійство, яке відбувається на сцені.

Це було незвично. Сучасність - жорстока і непередбачувана, вийшла на сцену і глянула у зал зі всією неприхованістю і страшною правдою.

Світлана Орел у своїй рецензії "Хотіли екстриму - потрапили у страшну дійсність", зазначає, що гострішої речі у нашому театрі не було (пригадується хіба що "Привіт із того світу" у постановці В. Дейнекіна. Але кілька років, що минули відтоді, за нинішнього темпу життя дозволяють говорити про інший час. Та й тема тієї вистави - дещо інша). До всього, це ще й перша постановка цього твору па Україні, право на яку автор люб'язно надав саме нашому театрові.

Автор рецензії підкреслює, що художній керівник театру Михайло Ілляшенко та колектив акторів, зайнятих у спектаклі (заслужені артисти України Володимир Миронович та Анатолій Косяченко, актори Юрій Жеребцов, Наталя Іванчук, Володимир Бідаш, Валерій Мороз, Валентина Литвиненко, Микола Ігнат'єв) розбили вщент стереотипи внутрішньої несвободи, показавши нинішніх сильних світу цього, що перед жадобою наживи і бажанням утриматися на завойованому плацдармі не зупиняються

ні перед чим. На сцені відверто й талановито показано, яким чином діють нові герої, які механізми використовують для того, щоб зламати інших, тих, хто хоче залишатися чесним і захищати правду...

Рецензент робить висновок: "Коли виходиш після спектаклю на вечірню вулицю, де на кожному кроці може загрожувати кримінал, приходиш додому і вмикаєш радіо, де передають останні вісті, дивишся новини чи черговий бойовик по телевізору - таке враження, що спектакль не закінчився. Він триває навколо нас і в нас. Зло невпинно проникає у всі пори суспільства, і єдина надія на ту частину нашої душі, яка ще не зламалася, і на те, що вбиті, зламани ще не всі".

В цьому сила мистецтва і його впливу на людей.

На прем'єрі був присутній автор А.І.Крим, Вій із задоволенням відзначив, що режисер дуже уважно і бережно віднісся до тексту, не викинув жодного слова, жодної ремарки...

Адже пізнання світу і людини, що нам дарує мистецтво, відбувається в атмосфері спілкування з прекрасним. Саме тоді художня творчість досягає своїх висот, коли в душі глядача народжується радість пізнання світу. Хвилююча радість художньої насолоди.

До тих висот і спрямовує свою стежину Театр імені Марка Кропивницького.

Адже щедрість мистецтва безмежна - чим глибше ти в нього входиш, тим більше воно тебе збагачує.

Рік двадцятиріччя Театру був благословенним роком. Знаковим. Він приніс щире творче задоволення. Дав можливість вперше взяти участь у трьох престижних фестивалях. Завоювати почесні призи і дипломи. А значить, підняти на вищий щабель творчості і визнання.